

Rodičovská odpovědnost

Nejmírnějším prostředkem zásahu do rodičovské odpovědnosti v zájmu dítěte, který má nesankční povahu, je pojmáno pozastavení (sistace) výkonu rodičovské odpovědnosti soudním rozhodnutím podle ustanovení § 869 odst. 1 o.z. V historickém i nynějším pojetí byly a jsou důvodem k tomuto zásahu vždy závažné objektivní překážky bránící rodiči ve výkonu rodičovských povinností a práv. Důvodem pro pozastavení výkonu rodičovské odpovědnosti soudním rozhodnutím (§ 869 o.z.) může být trvalá duševní porucha (plně svéprávného) rodiče, i když nevyžaduje dlouhodobou hospitalizaci rodiče ve zdravotnickém zařízení. V takovém případě – vyžaduje-li to současně zájem dítěte – soud může pozastavit výkon rodičovské odpovědnosti rodiče v celém rozsahu nebo jen v rozsahu některých jejích složek (případně jen některých právních jednání), v závislosti na tom, v jaké míře není rodič schopen (není způsobilý) z důvodu duševní poruchy rodičovskou odpovědnost vykonávat. V odůvodněných případech soud může rodiči, jemuž byl (lhostejno v jakém rozsahu) pozastaven výkon rodičovské odpovědnosti, určit soudním rozhodnutím styk s dítětem.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky č.j. 24 Cdo 1557/2024-652 ze dne 7.8.2024)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl ve věci péče o nezletilého AAAAA (pseudonym), zastoupeného opatrovníkem statutárním městem Ústí nad Labem, se sídlem magistrátu v Ú.n.L., syna rodičů A. M., zastoupené opatrovníkem JUDr. J.H., advokátem se sídlem v Ú.n.L., zastoupeného JUDr. V.C., advokátem se sídlem v Ú.n.L., o úpravu poměrů nezletilého a o pozastavení výkonu rodičovské odpovědnosti matky, vedené u Okresního soudu v Ústí nad Labem pod sp. zn. 16 Nc 35/2019, o dovolání otce proti rozsudku Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 9. listopadu 2023 č.j. 96 Co 175/2023-612, tak, že rozsudek krajského soudu se ve výroku II., kterým bylo rozhodnuto o rodičovské odpovědnosti matky, a ve výroku III. o nákladech řízení zrušuje a věc se v tomto rozsahu vrací Krajskému soudu v Ústí nad Labem k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

I. Dosavadní průběh řízení

1. Okresní soud v Ústí nad Labem rozsudkem ze dne 24.5.2023 č.j. 16 Nc 35/2019-568 svěřil nezletilého do péče otce (výrok I.), matce uložil povinnost platit pravidelné výživné a zaplatit dluh na výživném k rukám otce (výroky II. a III.), rozhodl, že „rodičovská odpovědnost matky k nezletilému se pozastavuje v plném rozsahu“ (výrok IV.), zastavil řízení o udělení zmocnění (výrok V.), rozhodl nákladech řízení účastníků a státu a o odměně znalkyně a opatrovníka matky (výroky VI. až IX.) a vyslovil předběžnou vykonatelnost rozsudku (výrok X.). Na základě výsledků provedeného dokazování (zejména závěrů znaleckého posudku PhDr. Pavly Cimlerové, zprávy opatrovníka nezletilého, záznamů komunikace s rodiči, výsledku rodičů) dospěl soud prvního stupně k závěru, že je v zájmu nezletilého, aby byl svěřen do péče otce, protože má lepší osobnostní předpoklady i materiální podmínky a rodinné zázemí a „je evidentní, že nezletilý má u otce zajištěn bezpečný domov i potřebnou péči“. Z komunikace rodičů i zpráv opatrovníka nezletilého je zřejmé, že „matka není psychicky v normě“, přičemž matčino zjevné odmítání dalšího znaleckého zkoumání (již ustanoveným znalcem MUDr. Filipovským z oboru psychiatrie) „vede soud k úvaze, že i sama matka si je vědoma svých případných diagnóz, a proto důrazně odmítá toto dokazování, od kterého soud upustil právě na základě této úvahy“. Je sice nepochybné, že nezletilý potřebuje pro svůj psychický

vývoj vztahy s oběma rodiči, ovšem musí jít o „zdravé vztahy“. V průběhu řízení bylo matce nabídnuto několik možností, kterými by mohlo dojít k narovnání vztahů (asistovaný styk, mediace, styky za účasti otce nebo styk prostřednictvím videohovorů), ale všechny pokusy přestaly být postupně realizovány pro chování matky nebo k nim vůbec nedošlo. Je proto na matce, aby přehodnotila svůj postoj a vyhledala odbornou pomoc, kterou však odmítá; jinak by v její péči mohlo být ohroženo zdraví a život nezletilého. Teprve po kladném posunu v psychickém stavu matky bude možné znovu navázat kontakt matky s nezletilým. Při rozhodování o rodičovské odpovědnosti matky soud prvního stupně přihlédl ke skutečnosti, že „ve výkonu rodičovské odpovědnosti matce brání její psychický stav, což je evidentně závažná okolnost tak, jak to předpokládá ustanovení § 869 odst. 1 o.z.“. Dále v této souvislosti akcentoval, že „matka již delší dobu svou rodičovskou odpovědnost zneužívá k prosazování svých alternativních postojů a k odporu proti otci, díky jejímu (odmítavému) přístupu k očkování je otec, který má fakticky ve výchově nezletilého, nucen dítě dávat do soukromé mateřské školy a je zde obava i do budoucna, že by musel být nezletilý vyčleněn z aktivit jako jsou školky či školy v přírodě, tábory a ostatní kolektivní akce, kterých se děti běžně účastní“. S ohledem na matčin negativní postoj, případně vzdor, lze očekávat problémy i v souvislosti s nástupem dítěte do školských zařízení v budoucnu či v potřebě zajištění lékařské péče o nezletilého. Z uvedených důvodů soud prvního stupně „rodičovskou odpovědnost matky v souladu s § 869 odst. 1 o. z. pozastavil v plném rozsahu, a to ovšem nikoliv jako sankci vůči matce, ale jako ochranu zájmů dítěte“, přičemž „doba trvání tohoto omezení bude záviset na chování a jednání matky“.

2. K odvolání matky Krajský soud v Ústí nad Labem rozsudkem ze dne 9.11.2023 č.j. 96 Co 175/2023-612 potvrdil rozsudek soudu prvního stupně ve výrocích I., II., III. a X., jimiž bylo rozhodnuto o svěřeni nezletilého do péče otce, o výživném matky a předběžné vykonatelnosti rozsudku (výrok I.), ve výroku IV. změnil tento rozsudek tak, že „návrh otce na pozastavení rodičovské odpovědnosti se zamítá“ (výrok II), a rozhodl o nákladech řízení před soudy obou stupňů (výrok III.). Odvolací soud vycházel ze zjištění, že nezletilý se fakticky nachází v péči otce, neboť matka péči o nezletilého přestala postupně zvládat. V průběhu řízení byl opakovaně předběžně upravován styk matky s nezletilým, ale veškeré styky, včetně videohovorů byly matkou mařeny, resp. během nich přenášela na nezletilého své negativní emoce vůči otci. Jednání matky vyústilo až ke zrušení i styku prostřednictvím videohovorů nebo telefonu. Nezletilý i oba rodiče byli vyšetřeni PhDr. Cimlerovou, ustanovenou znalkyní z oboru školství a kultura, odvětví psychologie, specializace dětská psychologie, a z jejích závěrů vyplývá, že otec je emocionálně stabilní, zatímco matka vykazuje známky psychické nevyrovnanosti a na nezletilého přenáší své emocionální rozlady, úzkosti a hněvivé postoje vůči otci. Proto byl soudem prvního stupně ustanoven znalec z oboru psychiatrie, aby vyšetřil matku, ale k tomuto nedošlo, neboť matka odmítla toto vyšetření absolvovat. Následně odmítla asistované styky s nezletilým i společná jednání s otcem před opatrovníkem. Matka během celého řízení slovně napadala otce, zaměstnankyně OSPOD, rozhodující soudkyni i znalkyni, která rodiče vyšetřila, a byla pro své jednání trestně stíhána. Vycházejí z uvedených okolností se odvolací soud ztotožnil se závěrem soudu prvního stupně, že svěřeni nezletilého do péče otce je v zájmu nezletilého, neboť otec vykazuje lepší osobnostní i příjmové předpoklady pro výchovu nezletilého, a také aby otec mohl vyřizovat záležitosti nezletilého bez obstrukcí matky. Nezletilý má v otcově domácnosti zajištěny všechny potřeby a má zde svůj vlastní pokoj. Matka sice nebyla vyšetřena znalcem z oboru psychiatrie, ale její vyjadřování a chování svědčí o tom, že není zcela psychicky v pořádku, což může omezovat její schopnost péče o nezletilého a je na ní, aby si nejprve uspořádala své životní poměry a skýtala záruky řádné péče o dítě. V řízení se nepodařilo prověřit ani její současné bytové podmínky, neboť matka s žádným orgánem ani soudem nespolupracuje. Matka ke dni rozhodnutí odvolacího soudu neprojevovala zájem ani o kontakt s nezletilým, čímž sama oslabuje vztah nezletilého k ní. Na rozdíl od soudu prvního stupně však odvolací soud po zvážení všech okolností neshledal důvody pro „pozastavení rodičovské odpovědnosti matky“. Takové rozhodnutí – jak zdůraznil – je velmi závažným zásahem do rodičovských práv rodiče a mělo by být využíváno výjimečně. Podle názoru odvolacího soudu „nebylo shledáno, že by matce ve výkonu rodičovské

odpovědnosti bránily nějaké závažné okolnosti, a že by takové rozhodnutí bylo v zájmu nezletilého“, a „ani nebylo shledáno, že by matka svou rodičovskou odpovědnost zneužívala“, nebo že by „matčino chování a jednání vůči nezletilému bylo až natolik závadové, že by využití uvedeného institutu vyžadovalo“. Matka se sice vůči nezletilému „nechovala zcela korektně“, ale její výpady směřovaly především vůči otci. Ani její alternativní postoje nemohou být důvodem pro „pozastavení rodičovské odpovědnosti“. Matka nevyužívá možnosti kontaktu s nezletilým, nesnaží se tento kontakt upravit, a proto v současné době ani nemůže nezletilého svým chováním ohrožovat. V zájmu nezletilého naopak bude, aby se do budoucna jeho vztah s matkou obnovil a následně prohloubil, aby měl nezletilý alespoň možnost poznat oba svoje rodiče, jejich rodiny a jejich životní pohledy. Takový zájem však musí mít i matka, která se musí zdržet nevhodného vyjadřování a chování před nezletilým. Je na matce, aby si tyto skutečnosti uvědomila, neboť „pokud by ve svém jednání nadále pokračovala, je možné o její rodičovské odpovědnosti znovu rozhodnout a případně ji pozastavit nebo omezit“.

II. Dovolání a vyjádření k němu

3. Proti tomuto rozsudku odvolacího soudu (do výroku II., kterým bylo rozhodnuto o rodičovské odpovědnosti matky) podal otec dovolání. Vytkl odvolacímu soudu, že řádně nezkoumal, zda pozastavení výkonu rodičovské odpovědnosti matky vyžaduje zájem nezletilého a současně se jedná o přiměřený zásah do práva na rodinný život. Tím se odchýlil od rozhodovací praxe Nejvyššího soudu, např. v rozsudcích sp. zn. 21 Cdo 2742/2013, sp. zn. 21 Cdo 2432/2017 nebo sp. zn. 21 Cdo 5036/2017. Podle názoru dovolatele nelze opomíjet všechna v mezitímní době vydaná předběžná opatření, jež vedla de facto k totálnímu zákazu styku matky s nezletilým, přičemž tato ultimátní opatření posvětil i odvolací soud. Přesto však návrh otce na „omezení“ rodičovské odpovědnosti zamítl, a to na základě velmi stručného, nesrozumitelného, nepřezkoumatelného rozhodnutí, resp. odůvodnění, ve kterém neuvedl, které důkazy vyhodnotil jinak a proč. Odvolací soud neprovedl jediný důkaz svědčících o jeho závěrech. Toto je závažné pochybení odvolacího soudu, kdy zjištěný skutkový stav je ve zcela extrémním rozporu s provedeným dokazováním. Otec má (stejně jako soud prvního stupně) za to, že matce brání závažné okolnosti ve výkonu rodičovské odpovědnosti, a to je její zcela zjevně špatný a neutěšený duševní stav, resp. duševní porucha. Její špatný duševní stav byl prokázán nejen provedenými důkazy, ale i znaleckým posudkem, odborným vyjádřením k posudku, nýbrž i samotným jednáním a chováním matky jak v tomto řízení, tak i mimo něj. Vyhotovení psychiatrického posudku však matka vlastní vinou zmařila, což podle mínění dovolatele „musí být kladeno k tíži matky“ v tom smyslu, že v takovém případě, jestliže tomu nasvědčují i další přímé či nepřímé důkazy, může soud i bez znaleckého posudku rozhodnout o tom, že špatný duševní stav jednoho z rodičů znemožňuje tomuto rodiči výkon rodičovské odpovědnosti. Odvolací soud ve svých úvahách zcela přehlíží, že otec bude muset kvůli každému jednotlivému rozhodnutí dávat návrhy na nahrazení projevu vůle matky a bude ho to stát nemalé peníze a čas, který jemu a nezletilému nikdo nevrátí. Odvolací soud zcela pomíjí i to, že matka na výživném nic neplatí, a z okolnosti, že matka nevyužívá kontaktu s nezletilým „absurdně“ dovozuje, že „pokud se matka o styk nezajímá, tak jí nemusí pozastavovat rodičovskou odpovědnost“. Odvolací soud přitom nedokázal plnohodnotně vyvodit možné důsledky chování matky tak, aby byl chráněn zájem nezletilého. I když se matka s nezletilým o kontakty nesnaží a nemůže ho přímo ovlivňovat, může však v rámci výkonu své rodičovské odpovědnosti nepřímo ovlivňovat jeho život (při rozhodování o péči o zdraví, tělesný, citový, mravní a rozumový vývoj, zajišťování výchovy a vzdělání). Zde je podle názoru dovolatele opravdu nelogické, aby rodič, který svou pozici dlouhodobě zanedbává a neplní, plnohodnotně rozhodoval o nezletilém, kterého nezná. Z uvedených důvodů otec navrhl, aby dovolací soud napadený rozsudek odvolacího soudu změnil tak, že se rozsudek soudu prvního stupně ve výroku IV. potvrzuje.

4. Matka navrhla, aby dovolání otce bylo zamítnuto, popřípadě odmítnuto, neboť k tomu, aby bylo vyhověno požadavku otce na „pozastavení“ rodičovské odpovědnosti matky, „reálně důvod není“.

III. Přípustnost dovolání

5. Nejvyšší soud České republiky jako soud dovolací (§ 10a občanského soudního řádu – dále jen „o.s.ř.“) po zjištění, že dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu bylo podáno oprávněnou osobou (účastníkem řízení) ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 o.s.ř., se nejprve zabýval otázkou přípustnosti dovolání.

6. Dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští (§ 236 odst. 1 o.s.ř.).

7. Není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu nebo která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak (§ 237 o.s.ř.).

8. V projednávané věci závisí rozsudek odvolacího soudu – mimo jiné – na vyřešení právní otázky podmínek (předpokladů) pro možnost pozastavení výkonu rodičovské odpovědnosti podle ustanovení § 869 odst. 1 zákona č. [89/2012](#) Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „o.z.“) u rodiče, jehož nepříznivý duševní stav nebyl (nemohl být) přezkoumán znalcem z oboru psychiatrie z důvodu nespolupráce rodiče s tímto znalcem. Vzhledem k tomu, že tato právní otázka dosud nebyla v ustálené rozhodovací praxi odvolacího soudu vyřešena, dospěl Nejvyšší soud České republiky k závěru, že dovolání otce je podle ustanovení § 237 o.s.ř. přípustné.

IV. Důvodnost dovolání

9. Po přezkoumání rozsudku odvolacího soudu ve smyslu ustanovení § 242 o.s.ř., které provedl bez jednání (§ 243a odst. 1 věta první o.s.ř.), Nejvyšší soud České republiky dospěl k závěru, že dovolání je opodstatněné.

10. Rodičovská odpovědnost je ze své podstaty ochranný institut, neboť dítě po dlouhou dobu není schopno samo obstarávat své záležitosti a realizovat své zájmy. Rodičovskou odpovědnost vykonávají rodiče způsobem a v míře odpovídající stupni vývoje dítěte (srov. § 880 zákona č. [89/2012](#) Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů – dále jen „o.z.“). Povinnosti a práva vyplývající z rodičovské odpovědnosti jsou rodiče povinni vykonávat v zájmu dítěte (§ 875 odst. 1 o.z.). Rodičovská odpovědnost náleží stejně oběma rodičům. Má ji každý rodič, ledaže jí byl zbaven (§ 865 odst. 1 o.z.).

11. Rodičovská odpovědnost zahrnuje povinnosti a práva rodičů, která spočívají v péči o dítě, zahrnující zejména péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, v ochraně dítěte, v udržování osobního styku s dítětem, v zajišťování jeho výchovy a vzdělání, v určení místa jeho bydliště, v jeho zastupování a spravování jeho jmění; vzniká narozením dítěte a zaniká, jakmile dítě nabude plné svéprávnosti. Trvání a rozsah rodičovské odpovědnosti může změnit jen soud (§ 858 o.z.). Pro rozhodnutí soudu, které se týká rozsahu rodičovské odpovědnosti nebo způsobu či rozsahu, v jakém ji rodiče mají vykonávat, jsou určující zájmy dítěte (§ 866 o.z.).

12. Podle ustanovení § 869 odst. 1 o.z. brání-li rodiči ve výkonu jeho rodičovské odpovědnosti závažná okolnost a lze-li se domnívat, že je toho v souladu se zájmy dítěte třeba, může soud rozhodnout, že se výkon rodičovské odpovědnosti tohoto rodiče pozastavuje.

13. Podle ustanovení § 870 o.z. nevykonává-li rodič svoji rodičovskou odpovědnost řádně a vyžaduje-li to zájem dítěte, soud jeho rodičovskou odpovědnost omezí, nebo omezí její výkon, a zároveň stanoví rozsah tohoto omezení.

14. Podle ustanovení § 871 odst. 1 o.z. zneužívá-li rodič svoji rodičovskou odpovědnost nebo její výkon, anebo svoji rodičovskou odpovědnost nebo její výkon závažným způsobem zanedbává, soud jej jeho rodičovské odpovědnosti zbaví.

15. Z citovaných ustanovení vyplývá, že zákon rozlišuje několik druhů opatření, v nichž soud může (případně musí) zasáhnout do rodičovské odpovědnosti rodiče, jestliže to vyžaduje zájem nezletilého dítěte. Jednotlivá opatření se liší svojí povahou a intenzitou v závislosti na tom, z jakých důvodů na straně rodiče je zásah soudu do rodičovské odpovědnosti realizován. Podle toho, zda tyto důvody mají objektivní nebo subjektivní charakter (uvažováno z hlediska zavinění rodiče), je třeba rozlišovat opatření nesankční (preventivní) povahy a opatření, která mají jak preventivní, tak sankční povahu. Z logiky věci plyne, že objektivní důvody, které nespočívají na zavinění rodiče, zpravidla budou znamenat přijetí (mírnějších) nesankčních opatření, zatímco subjektivní důvody budou naopak směřovat k přijetí přísnějších opatření, která mají povahu preventivní i sankční. Z hlediska závažnosti důsledků zásahu je rozlišováno, zda soudem přijaté opatření odebírá rodiči (zcela nebo částečně) nositelství rodičovské odpovědnosti, anebo (zcela nebo zčásti) pouze její výkon. Přitom platí, že je-li rozhodnutím soudu dotčen pouze výkon rodičovské odpovědnosti, není tím dotčena samotná rodičovská odpovědnost (její nositelství). Opačně však, je-li dotčena samotná rodičovská odpovědnost, je tím dotčen i její výkon. Jako prostředek zásahu nižší intenzity do právního vztahu mezi rodičem a dítětem tedy budou logicky vnímána opatření, jimiž je dotčen pouze výkon rodičovské odpovědnosti, oproti opatřením, jimiž je dotčena rodičovská odpovědnost samotná.

16. S ohledem na uvedená kritéria je pak zřejmá hierarchie prostředků soudní ochrany blaha dítěte odstupňovaná podle intenzity ohrožení chráněného zájmu od nejmírnějšího opatření v podobě zvláštních opatření při výchově dítěte podle ustanovení § 924 až 926 o.z. (kdy ještě nedochází k zásahu do rodičovské odpovědnosti) přes pozastavení výkonu rodičovské odpovědnosti, omezení výkonu rodičovské odpovědnosti, omezení samotné rodičovské odpovědnosti až po nejpřísnější opatření v podobě zbavení rodičovské odpovědnosti (k tomu srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31.5.2023 sp. zn. 24 Cdo 3883/2022 a rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12.2.2019 sp. zn. 24 Cdo 3460/2018). Použití odpovídajícího opatření závisí na okolnostech konkrétního případu. Při výběru nejvhodnějšího opatření je soud povinen přihlížet jednak k nejlepšímu zájmu dítěte (srov. § 866 o.z.), který musí být předním hlediskem při rozhodování (k nejlepšímu zájmu dítěte srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26.4.2012, sp. zn. 30 Cdo 3430/2011, uveřejněný pod č. 102 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, ročník 2012), a jednak je povinen vzít v úvahu princip minimalizace zásahu do práva na rodinný život tak, aby rodinné poměry dítěte byly přijatým opatřením narušeny co nejméně (srov. již zmíněný rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29.3.2012 sp. zn. 30 Cdo 1686/2011, nebo též rozsudek ESLP ve věci K. a T. proti Finsku ze dne 12.7.2001, stížnost č. 25702/94, bod 178).

17. Jak vyplývá se shora podaného výkladu, jako nejmírnější prostředek zásahu do rodičovské odpovědnosti v zájmu dítěte, který má nesankční povahu, je pojímáno pozastavení (sistace) výkonu rodičovské odpovědnosti soudním rozhodnutím podle ustanovení § 869 odst. 1 o.z. Dovolací soud přitom zdůrazňuje, že v souvislosti s tímto opatřením je vždy terminologicky uvažováno o „pozastavení výkonu rodičovské odpovědnosti“, nikoli o „pozastavení rodičovské odpovědnosti“, jak v odůvodnění svých rozhodnutí nepřesně uvádějí soudy obou stupňů. V historickém i nynějším pojetí byly a jsou důvodem k tomuto zásahu vždy závažné objektivní překážky bránící rodiči ve výkonu rodičovských povinností a práv. V již zmíněném rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2023 sp. zn. 24 Cdo 3883/2022 dovolací soud zaujal stanovisko, že důvodem pro pozastavení výkonu rodičovské odpovědnosti soudním rozhodnutím (§ 869 o.z.) může být trvalá duševní porucha (plně svéprávného) rodiče, i když nevyžaduje dlouhodobou hospitalizaci rodiče ve zdravotnickém zařízení. V takovém případě - vyžaduje-li to současně zájem dítěte - soud může pozastavit výkon rodičovské odpovědnosti rodiče v celém rozsahu nebo jen v rozsahu některých jejích složek (případně jen některých právních

jednání), v závislosti na tom, v jaké míře není rodič schopen (není způsobilý) z důvodu duševní poruchy rodičovskou odpovědnost vykonávat. V odůvodněných případech soud může rodiči, jemuž byl (lhostejno v jakém rozsahu) pozastaven výkon rodičovské odpovědnosti, určit soudním rozhodnutím styk s dítětem (k tomu srov. rovněž rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29.6.2023 sp. zn. 24 Cdo 697/2023).

18. Kromě toho je zde třeba zmínit, že nesankční povaha pozastavení výkonu rodičovské odpovědnosti, které je založeno na objektivních důvodech bránících rodiči ve výkonu rodičovské odpovědnosti, je zdůrazněna tím, že rodiči je zachováno nositelství rodičovské odpovědnosti (pasivní složka rodičovské odpovědnosti), pozastaven je mu (v odpovídajícím rozsahu) pouze její výkon, tedy aktivní složka rodičovské odpovědnosti; zachování pasivní složky rodičovské odpovědnosti dotčeného rodiče se přitom projevuje zejména tou skutečností, že rodiči zůstává právo na informace o dítěti. Jestliže tedy soud pozastaví výkon rodičovské odpovědnosti u jednoho rodiče, znamená to, že tento rodič je i nadále formálně nositelem (celé) rodičovské odpovědnosti, ale povinnosti a práva z ní vyplývající (v pozastaveném rozsahu) nemůže vykonávat. Výkon těchto povinností a práv se pak koncentruje v osobě druhého rodiče, jehož osobu i jeho poměry by proto soud měl rovněž vzít v úvahu (srov. obdobně rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19.9.2018 sp. zn. 30 Cdo 412/2018).

19. V projednávané věci bylo z hlediska skutkového stavu - mimo jiné - zjištěno (správnost skutkových zjištění soudů přezkumu dovolacího soudu - jak vyplývá z ustanovení § 241a odst. 1 a § 242 odst. 3 věty první o.s.ř. - nepodléhá), že rodiče po narození nezletilého zpočátku žili ve společné domácnosti, matka však péči o nezletilého postupně přestala v důsledku svého nepříznivého duševního stavu zvládat, a od září 2019 po opuštění společné domácnosti fakticky převzal péči o nezletilého otec, který v téže době podal u soudu rovněž návrh na svěření nezletilého do své výlučné péče. V průběhu řízení před soudem prvního stupně byla zpočátku předběžným opatřením upravena střídavá péče obou rodičů po týdně, která se však neosvědčila pro nežádoucí chování matky. Postupně se neosvědčil ani jakýkoli kratší samostatný styk matky s nezletilým, následně ani asistovaný styk, který matka postupně odmítla, stejně tak jako společná jednání s otcem před opatrovníkem. Proto byl novým předběžným opatřením omezen styk matky s nezletilým pouze na nepřímou formu videohovorů nebo telefonu. I tyto styky však byly matkou mařeny, respektive během nich přenášela na nezletilého své negativní emoce vůči otci. Jednání matky nakonec vyústilo ke zrušení i tohoto nepřímého styku a ke svěření nezletilého do výlučné péče otce. V průběhu celého řízení je přitom zřejmá snaha soudu i příslušných orgánů sociálně-právní ochrany dětí, aby styk nezletilého s matkou zůstal zachován, a v tomto směru patřičně spolupracoval i otec nezletilého. Matka od počátku také důrazně odmítala povinná očkování nezletilého z důvodu možných nežádoucích reakcí uvedených v příbalovém letáku, nesouhlasila s nástupem nezletilého do předškolního zařízení i s potřebou zajištění lékařské péče, podávala nezletilému pouze vegetariánskou stravu.

20. Ze závěrů znaleckého posudku PhDr. Pavly Cimlerové (znalkyně z oboru školství a kultura, odvětví psychologie, specializace dětská psychologie) ze dne 28.10.2020 se podává, že otec je emocionálně stabilní, jeho výchovné schopnosti lze vnímat jako velmi dobré a nenarušené a nezletilému je schopen zajistit klidné, emočně stabilní a především předvídatelné výchovné prostředí. Zatímco matka vykazuje známky psychické nevyrovnanosti, má obtíže se zvládnutím vlastní emotivity, je u ní patrna určitá impulsivní reaktivita spojená s verbální nezdrženlivostí, včetně užívání vulgarismů, a její výchovné předpoklady a schopnosti se proto jeví jako snížené. Nejzásadnějším rizikem na straně matky je skutečnost, že na nezletilého přenáší své emocionální rozlady, úzkosti a hněvivé postoje vůči otci, což má vliv na celkovou psychickou stabilitu nezletilého. Riziko lze spatřovat i v alternativních přístupech matky v oblasti stravování a očkování. Závěrem znalkyně uvedla, že by bylo vhodné doporučit matce dlouhodobější psychoterapeutický program event. I psychoterapeutický pobyt, a dala v úvahu doplnit stávající znalecký posudek posudkem

znalce z oboru psychiatrie.

21. Vzhledem k tomuto doporučení znalkyně byl soudem prvního stupně ustanoven znalec z oboru psychiatrie, aby vyšetřil matku; k tomuto ale nedošlo, neboť matka důrazně odmítla toto vyšetření absolvovat. Stejně tak odmítla jakoukoli psychoterapeutickou pomoc k lepšímu zvládnání projevů své psychické nestability, na svůj psychický stav nemá žádný náhled. Matka během celého řízení slovně (velmi vulgárními, hrubými a dehonestujícími výroky, ať již ústně, formou SMS nebo emailových zpráv v denních i nočních hodinách) napadala otce, zaměstnankyně OSPOD, rozhodující soudkyni i znalkyni PhDr. Cimlerovou, a byla pro své jednání i trestně stíhána. Výživné na nezletilého matka nehradí a ke dni rozhodnutí odvolacího soudu matka již několik měsíců neprojevila zájem o kontakt s nezletilým.

22. Za tohoto skutkového stavu odvolací soud dovoláním napadeným výrokem II. rozsudku rozhodl (na rozdíl od soudu prvního stupně) tak, že návrh otce na pozastavení výkonu rodičovské odpovědnosti matky zamítl. Oproti soudu prvního stupně „neshledal, že by matce ve výkonu rodičovské odpovědnosti bránily nějaké závažné okolnosti, a že by takové rozhodnutí bylo v zájmu nezletilého“, ani „neshledal, že by matka svou rodičovskou odpovědnost zneužívala“, nebo že by „matčino chování a jednání vůči nezletilému (včetně jejích alternativních postojů) bylo až natolik závadové, že by využití uvedeného institutu vyžadovalo“. Připustil sice, že matka se vůči nezletilému „nechovala zcela korektně“ a je na ní, aby si uvědomila, že se „musí zdržet nevhodného vyjadřování a chování před nezletilým“, ovšem – jak dále zdůraznil – „její výpady směřovaly především vůči otci“. Současně přihlédl k tomu, že „matka nevyužívá možnosti kontaktu s nezletilým, nesnaží se tento kontakt upravit“, z čehož dovozoval, že „v současné době proto ani nemůže nezletilého svým chováním ohrožovat“.

23. Uvedenou úvahu odvolacího soudu však nelze s ohledem na okolnosti daného případu považovat za správnou a úplnou. Odvolací soud v rámci svých úvah o možném zásahu do rodičovské odpovědnosti matky především opomíjí, že – jak ostatně sám zmiňuje v jiné části odůvodnění napadeného rozsudku – „matka sice nebyla vyšetřena znalcem z oboru psychiatrie, ale její vyjadřování a chování svědčí o tom, že není zcela psychicky v pořádku, což může omezovat její schopnost péče o nezletilého“. Tento úsudek odvolacího soudu ostatně koresponduje i s vyjádřením soudu prvního stupně o tom, že „matka není psychicky v normě, čímž jsou její výchovné předpoklady výrazně sniženy“. V tomto smyslu se jednoznačně vyjádřila i znalkyně PhDr. Cimlerová, ačkoli – jak zdůraznila – určení psychiatrické diagnózy není v její kompetenci. Znalkyně poukazuje především na psychickou nevyrovnanost matky, která má obtíže se zvládnáním vlastní emotivity, nezdrženlivě přitom užívá vulgarismy a na nezletilého přenáší své emocionální rozlady, úzkosti a hněvivé postoje vůči otci, což má vliv na celkovou psychickou stabilitu nezletilého. Popsané (závadné) chování vyplynulo i z nepřiměřených reakcí samotné matky v průběhu řízení, které se zcela vymykají dobrým mravům. Konečně nelze přehlédnout, že v průběhu řízení byl usnesením Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 31.3.2023 č.j. 16 Nc 35/2019-457 ustanoven matce opatrovník z důvodu, že „matka není schopna pro svůj duševní stav (nikoli jen po přechodnou dobu) samostatně jednat před soudem“ (§ 29 o.s.ř.). Zastoupení matky tímto opatrovníkem doposud trvá.

24. Za tohoto stavu je zřejmé, že pro přiměřené nastavení prostředků soudní ochrany zájmů nezletilého, tak aby plně odpovídaly nepříznivému duševnímu stavu a chování matky, je potřebný znalecký posudek z oboru psychiatrie, který by osvětlil, v jakých složkách rodičovské odpovědnosti matka selhává a kdy (v jakých situacích) je třeba nezletilého chránit. Okolnost, že matka odmítla vyšetření již ustanoveným znalcem z oboru psychiatrie, ovšem neznamená, že by soud nemohl do rodičovské odpovědnosti matky v zájmu ochrany nezletilého preventivně zasáhnout, jestliže z výsledků provedeného dokazování (i bez odpovídajících závěrů znalce z oboru psychiatrie) vyplývá, že duševní stav matky je nepříznivý a negativně ovlivňuje výkon její rodičovské odpovědnosti ve vztahu k nezletilému. Nemožnost vyšetření matky znalcem z důvodu její nespolupráce má však za

následek, že v současné době není náležitě odborně objasněno, jaké složky rodičovské odpovědnosti je matka schopna vykonávat, aniž by svým nekontrolovaným jednáním ohrozila především příznivý duševní a mravní vývoj nezletilého. Nelze přitom přehlédnout i negativní postoje matky k předškolnímu vzdělávání nezletilého a k zajištění potřebné lékařské péče, a že za rizikové pro nezletilého znalkyně označila i alternativní přístupy matky v oblasti stravování a očkování. S ohledem na závažnost výše popsaných projevů nepříznivého duševního stavu matky, které vyplývají z dosavadního dokazování, je proto v daném případě v zájmu ochrany nezletilého zapotřebí soudním opatřením (prozatím) preventivně zasáhnout do všech složek rodičovské odpovědnosti matky ve vztahu k nezletilému.

25. K dosažení legitimního cíle, jímž je ochrana nezletilého ve výše popsané kvalitě, v posuzovaném případě podle názoru dovolacího soudu prozatím postačuje nejmírnější opatření ve formě pozastavení výkonu rodičovské odpovědnosti matky podle ustanovení § 869 odst. 1 o.z., a to v celém rozsahu (tj. v rozsahu všech složek rodičovské odpovědnosti uvedených v ustanovení § 858 o.z.), jak k tomu dospěl i soud prvního stupně. Toto opatření ve smyslu výše zmíněné ustálené judikatury dovolacího soudu nejlépe odpovídá povaze překážky (nepříznivý duševní stav matky), v důsledku níž matka ve výkonu rodičovské odpovědnosti k nezletilému selhává. Tímto nesankčním opatřením – jak bylo uvedeno výše – není zasaženo samotné nositelství rodičovské odpovědnosti matky (pozastaven je pouze její výkon) a matka má zachováno právo na informace o nezletilém. Po dobu tohoto opatření bude v zájmu nezletilého výkon rodičovské odpovědnosti soustředěn do rukou otce, který dlouhodobě o nezletilého řádně pečuje a zajišťuje veškeré jeho potřeby.

26. Na této potřebě vytvořit v současné době nezbytný právní rámec ochrany nezletilého nic nemění, že (jak ve prospěch svých úvah uvedl odvolací soud) matka v době rozhodování odvolacího soudu „nevyužívá možnosti kontaktu s nezletilým, nesnaží se tento kontakt upravit, a proto v současné době ani nemůže nezletilého svým chováním ohrožovat“. S ohledem na závažnost projevů nepříznivého duševního stavu matky v průběhu celého řízení a její nulový náhled na svůj psychický stav se nelze opírat o tento aktuální faktický stav a z něj dovozovat, že jakýkoli zásah do rodičovské odpovědnosti matky není v současné době nutný. Nehledě k tomu, že do budoucna – jak v této souvislosti správně uvažuje i odvolací soud – je třeba vnímat kontakt nezletilého s matkou za účelem vybudování (obnovení) jejich vzájemné sounáležitosti žádoucí, samozřejmě za předpokladu, že matka bude k tomuto aktu způsobilá.

27. K tomu dovolací soud podotýká, že i v případě pozastavení výkonu rodičovské odpovědnosti (bez ohledu v jakém rozsahu) může soud v budoucnu upravit matce styk s nezletilým. Obnovení kontaktu ovšem bude za daných okolností záviset především na chování matky, zda získá náhled na svůj psychický stav a za účelem jeho zlepšení vyhledá odbornou pomoc, a zda v tomto směru bude také adekvátně spolupracovat jak se soudem, tak s příslušnými orgány sociálně-právní ochrany dětí.

28. Protože nutnost přijetí opatření ve formě pozastavení výkonu rodičovské odpovědnosti matky v plném rozsahu se za daného stavu odvíjí od absence odborných závěrů znalce z oboru psychiatrie, není vyloučeno, že pokud matka přehodnotí v dalším průběhu řízení svůj odmítavý postoj vůči vyšetření jejího duševního stavu znalcem z oboru psychiatrie, může jí takový znalecký posudek (případně) přinést i příznivější rozhodnutí, bude-li z jeho závěrů vyplývat, že v zájmu ochrany nezletilého bude postačovat i méně rozsáhlý zásah do její rodičovské odpovědnosti.

29. Z uvedeného vyplývá, že napadený rozsudek odvolacího soudu v části, v níž bylo rozhodnuto o rodičovské odpovědnosti matky, není správný. Protože nejsou podmínky pro zastavení dovolacího řízení, pro odmítnutí dovolání, pro zamítnutí dovolání a ani pro změnu rozsudku odvolacího soudu, Nejvyšší soud České republiky napadený rozsudek v odpovídajícím rozsahu zrušil (§ 243e odst. 1 o.s.ř.) a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2 věta první o.s.ř.).

Další články:

- [Dražba \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Insolvenční řízení a náhrada škody \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Společenství vlastníků jednotek](#)
- [Společný nájem bytu manžely \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Valná hromada \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Zemědělská půda \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Smlouva o zápůjčce, insolvence](#)
- [Promlčení a ochrana spotřebitele](#)
- [Pozůstalost](#)
- [Pozůstalost](#)
- [Nezbytná cesta](#)